

Beste mensen,

Omdat ik mijn overweging vooral afstem op de eerste lezing, (die ik aanzienlijk heb uitgebreid, vergeleken met het lectionarium), heb ik die hier aan de overweging toegevoegd.

Wat ik vooral duidelijk heb willen maken is:

- dat de joodse godsdienst geen wettische godsdienst is, zoals we vaak menen
- en dat het proces van humanisering zeer sterke wortels heeft in het Oude Testament
- en ten slotte dat ethiek een belangrijk element is in christelijke spiritualiteit.

Over al die onderwerpen zou natuurlijk veel meer te zeggen zijn dan in één preek mogelijk is... kortom: veel stof ter overweging.

Goede zondag en vriendelijke groet.

Hans

LEVITICUS 19

- 1** De HEER zei tegen Mozes:
- 2** Zeg tegen de gemeenschap van Israël:
Wees heilig, want ik, de HEER, jullie God, ben heilig.
- 3** Toon ontzag voor je moeder en je vader,
en neem steeds mijn sabbat in acht. Ik ben de HEER, jullie God.
- 4** Laat je niet in met afgoden en maak geen godenbeelden.
Ik ben de HEER, jullie God.

- 11** Steel niet, lieg niet en bedrieg je naaste niet.
- 12** Leg geen valse eed af als je bij mijn naam zweert,
want daarmee ontwijdt je de naam van je God. Ik ben de HEER.
- 13** Beroof niemand en pers een ander niet af.
Betaal een dagloner zijn loon nog op dezelfde dag uit.
- 14** Spreek geen vloek uit over een dove
en plaats geen obstakel voor de voeten van een blinde.
Toon ontzag voor je God. Ik ben de HEER.
- 15** Wees niet partijdig wanneer je rechtspreekt.
Trek onaanzienlijken niet voor
en zie machthebbers niet naar de ogen.
Spreek rechtvaardig recht over je naasten.
- 16** Breng het leven van een ander niet in gevaar
door lasterpraat over hem rond te strooien. Ik ben de HEER.
- 17** Wees niet haatdragend.
Als je iemand iets te verwijten hebt,
roep hem dan ter verantwoording
en laad niet omwille van een ander schuld op je
- 18** door je te wreken of wrok te blijven koesteren.
Heb je naaste lief als jezelf. Ik ben de HEER.

ZEVENDE ZONDAG DOOR HET JAAR A

Leviticus 1-18

Matteüs 5:38-48

Bennekom 2014

Even als vorige week hoorden we Jezus in het evangelie commentaar leveren bij de Tien Geboden. Zijn visie op die Tien Woorden wijkt niet af van die van de Rabbijnen. Hij is het juist roerend met hen eens, dat die Godswoorden telkens vragen om een nieuwe, nadere interpretatie, al naar gelang de ontwikkelingen in de maatschappij daartoe uitnodigen.

Dat hernieuwde verstaan van de geboden is zelfs al in de bijbelse tijd begonnen. U heeft dat gehoord in de eerste lezing uit het boek Leviticus, waar de Tien Geboden a.h.w. in een nieuwer jasje waren gestoken.

Misschien is het u daarbij opgevallen, dat de vier eerste geboden in een omgekeerde volgorde voorbij kwamen. Als eerste gebod hoorden we nu dat we onze ouders moet eren. Daarbij werd niet de gesproken over vader en moeder, maar moeder werd als eerste genoemd. Eer je moeder en je vader.

Rabbijnen merken hierbij op: in deze versie wordt uitgegaan van de ervaring van het kind. De eerst vertrouwde figuur in hun leven is immers de moeder, die het kind voortdurend voedt en die het heeft gedragen en gebaard. Pas daarna komt de vader in het zicht.

Vervolgens – als het kind wat ouder is – ontdekt het dat in het gezin één dag in de week bijzonder gevierd wordt: de Sjabbat. Neem steeds de Sjabbat in acht. Dat is nu het tweede gebod.

Nog weer verder groeiend leert het kind dat de viering van de Sjabbat alles te maken heeft met de Eeuwige, Hij, die Een is en uniek; enig en een en al liefde. De geboden volgen hier nog steeds de blikrichting van het opgroeiende kind.

Weer wat later komt de wereld, de maatschappij in zicht en nu volgen geleidelijk aan de andere geboden. En ook die vertonen hier een opmerkelijke verandering ten opzichte van de versie, die ons vertrouwd is. Ze zijn hier bijvoorbeeld veel warmer geformuleerd, en daardoor veel meer aangekleed.

Wij kennen die geboden als: je zult niet doden, je zult niet stelen, je zult

geen vals getuigenis geven. Hier worden ze beschreven in relatie met alledaagse figuren: met doven en blinden, armen en rijken, aanzienlijken en eenvoudigen.

Maar bovenal klinkt hier bij ieder gebod een refrein: Ani Adonai, want Ik ben de Heer, de Onuitsprekelijke! Onderhoud dit gebod omwille van Mij! Uit liefde voor Mij!

Wat gebeurt hier? De geboden waren in de tekst van Exodus koude, logische wetten... met het gezonde verstand te ontdekken; ja een kind kan al begrijpen, dat de wereld niet goed kan functioneren als moorden, stelen, liegen niet verboden zouden zijn.

Maar hier worden die 'logische geboden' opgetild en verheven tot *religieuze* ethiek. Hoewel ze alles te maken hebben met onze onderlinge, menselijke relaties en met de eerbiediging daarvan, bouwen ze tegelijkertijd een liefdevolle verhouding op met de Eeuwige zelf. De hele serie geboden eindigt in Leviticus met: heb je naaste lief als jezelf; Ani Adonai, want: Ik ben je Heer.

Geen wonder dat Jezus deze laatste, gloedvolle samenvatting kon verbinden met: gij zult de Heer uw God liefhebben met geheel je hart. Want dat is niets anders dan wat deze versie van de Tien Woorden nu juist betoogden!

Als Christenen hebben we soms de neiging om de joodse godsdienst te karakteriseren als: wettisch, terwijl we ons eigen geloof zien als gebaseerd op liefde. M.i. komt dat negatieve oordeel voort uit onwetendheid en oppervlakkige waarneming.

Ik moet bekennen, toen ik het bijbelboek Exodus met een groep aan het lezen was, heb ik zelf ook gearzeld: zal ik die hoofdstukken met wetten maar niet overslaan. Zijn die oude wetteksten wel interessant genoeg om te behandelen? Gelukkig hebben we ze wel gelezen en ons zijn de ogen opengegaan.

Het eerste dat we tegenkwamen was een opmerking van de rabbijnen: kijk eens goed naar die wetten en probeer eens te ontdekken hoeveel beginnende humaniteit in ieder van die wetten ligt opgesloten. (En als wetten over dieren gaan: hoeveel diervriendelijkheid er vaak mee gepaard gaat!)

Bovendien: weet dat de uitdrukking 'regels zijn regels' zeer onbijbels is.

Wetten (en ook straffen) moeten altijd beheerst worden door gerechtigheid en gehanteerd met menselijkheid.

Maar hoe zit het dan met ‘oog om oog, tand om tand’? Dat schijnt Jezus toch ook af te wijzen? Wij verstaan die uitdrukking vaak als ‘wraak nemen’. En zo verschijnen die woorden nog al eens – afkeurend - in de media.

In het Oude testament is die uitdrukking echter een gezegde, dat uitsluitend in de rechtszaal thuishoort en daar betekent niets anders dan: de opgelegde straf mag nooit zwaarder zijn dan de overtreding. Je mag hopen en vertrouwen, dat in onze rechtszalen er niet anders over gedacht wordt!

In de bijbel geldt echter één uitzondering. Als de meester een wond heeft toegebracht aan een van zijn slaven dan geldt niet: een wond voor een wond, maar: vrijheid voor die slaaf, hier verdient die arme, weerloze sloeber menselijkheid en de meester wordt onteigend. Niks: regels zijn regels: nu een arm mens het slachtoffer is, wordt de straf voor de dader strenger: onteigening voor een wond.

Het is duidelijk, dat Jezus in eenzelfde lijn commentarieert: laat dat ‘oog om oog’ maar in de rechtszaal waar het thuis hoort – zo versta ik hem - en gebruik het niet in jouw dagelijks omgaan met je medemens. Daar geldt zeker: liefdevolle humaniteit, barmhartigheid boven recht; zoek verbinding met je naasten; zet voort wat reeds bij Mozes begonnen is: ga op zoek naar wat menselijk is.

Jezus trekt deze lijn van humaniteit zelfs door naar zijn Vader. God laat de zon opgaan, evengoed over slechten als over goeden, regen laat hij neerdalen over gerechten en ongerechten.

De boodschap achter iedere bijbelse wet is:
menselijkheid.
En voor het leven van alledag geldt:
verbind je steeds met je naasten,
want dan ben je verbonden met de Eeuwige.
Ja, zo goed als God.